บทเรียนจากบางแง่มุมของมหาวิทยาลัยปักกิ่งในสมัยแรก ๆ

ส. ศิวรักษ์

เก็บความจาก *The Search for Modern China* by Jonathan D. Spence และ *The Gate of Heavenly Peace* โดยผู้เขียนคนเดียวกัน กับ *The Soong Dynasty* by Sterling Seagrave

การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น มีข้อแตกต่างอย่างสำคัญไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเริ่มต้นจากโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและโรงเรียนข้าราชการพลเรือนตามลำดับ

มหาวิทยาลัยทั้งสองนี้ มีต้นตอทางความคิดมาจากยุโรปอย่างไม่ต้องพึงสงสัย โดยที่มหาวิทยาลัยในเมืองจีน ก็เกิดจากแรงกดดันจากฝรั่งด้วยเช่นกัน แม้แรงกระตุ้นที่ไทยและที่จีนจะต่างกัน ก็น่าจะลองพิจารณาความเป็นมาของมหาวิทยาลัยปักกิ่งเป็นแนวทางเปรียบเทียบ

ในปลายสมัยราชวงศ์เช็ง เมื่อพระนางซูสีไทเฮาว่าราชการหลังม่านไม้ไผ่อยู่นั้น มีเจ้าองค์หนึ่งทรงพระนามว่า ก๋อง (Gong) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ามีพระเนตรพระกรรณไกลกว่าเจ้านายและขุนนางอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลพอที่พระจักรพรรดินีจะทรงพอรับฟังได้ ดังเจ้าองค์นี้โปรดให้เริ่มกิจการใหม่ ๆ หลายอย่าง ที่เอาอย่างฝรั่งมา และเพื่อให้จีนรู้เท่าทันฝรั่ง

ในปี พ.ศ. 2405 ก๋องอ๋องได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งโรงเรียนล่ามขึ้น ณ กรุงปักกิ่ง สอนเด็กให้เรียนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งเด็กเม่งจูและเด็กจีนมีโอกาสเสมอกัน ภายหลังได้เปิดโรงเรียนเช่นนี้ขึ้นที่เซี่ยงไฮ้ กวางตุ้ง และฟูเจาด้วย

ห้าปีต่อมา ก๋องอ๋องกับเวนเสียง (Wenxiang) ได้ขยายโรงเรียนที่ปักกิ่ง ให้มีสภาพเป็นราชวิทยาลัย กล่าวคือ ให้เรียนวิชาอย่างฝรั่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น คณิตศาสตร์ เคมี ธรณีวิทยา ยนตรกรรม และกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจ้างฝรั่งมาเป็นอาจารย์ด้วย

พวกอนุรักษ์นิยมในราชสำนักคัดค้านอย่างแข็งแรง ที่รัฐบาลว่าจ้างพวก 'ผีผมแดง' พวก 'อนารยะ' มาสอนวิชาที่ไร้เนื้อหาสาระ แต่ฝ่ายนักปฏิรูปก็สามารถตั้งราชวิทยาลัยได้สำเร็จ

เลือกได้ ซู จี้หยู (Xu Jiyu) เป็นอธิการหรือผู้อำนวยการคนแรกของวิทยาลัยปักกิ่ง บุคคลผู้นี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นนักประวัติศาสตร์และนักภูมิศาสตร์ชั้นนำของจีนในเวลานั้น โดยเขาได้รับการสั่งสอนเบื้องต้นมาจากหมอศาสนาอเมริกันและเขายกย่อง ยอช วอชิงตัน เป็นอย่างยิ่ง คนอเมริกันในเมืองจีนพากันนิยมชมชอบมากที่ซูได้รับตำแหน่งดังกล่าว เมื่อเขาลาออกเพราะเหตุผลทางสุขภาพ ในปี พ.ศ. 2412 ชาวอเมริกันชื่อมาร์ติน (Rev. W.A.P. Martin) ได้รับตำแหน่งสืบต่อ

หมอสอนศาสนาอเมริกันผู้นี้เคยแปล *Elements of International Law* by Henry Wheaton เป็นภาษาจีนแต่พ.ศ. 2400 เป็นเหตุให้ก๋องอ๋องโปรดปราน และทรงให้เจ้าพนักงานจีนปรับปรุงภาษาให้ไพเราะสละสลวย แล้วใช้หนังสือเล่มนี้เป็นหลักในการต่อสู้กับรัฐบาลปรัสเซีย จนเรียกค่าเสียหายให้รัฐบาลจีนได้ นับเป็นครั้งแรกที่จีนอาจใช้กฎหมายระหว่างประเทศให้เป็นประโยชน์สำหรับตน

พระเจ้ากวางสู (Quangxu) เองก็สนพระทัยในเรื่องฝรั่ง จนทรงศึกษาภาษาอังกฤษ และทรงพยายามประกาศอิสรภาพจากพระนางซูสีไทเฮา ดังในปี พ.ศ. 2441 นั้น มีพระราชโองการออกมาหลายฉบับระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน จนเรียกช่วงนี้ว่า "ร้อยวันแห่งการปฏิรูป" โปรดให้ปรับปรุงแก้ไขวิถีชีวิตของฝ่ายราชวงศ์เช็งและรัฐบาล 4 ประการใหญ่ ๆ ด้วยกัน รวมถึงการปฏิรูปการสอบจอหงวนอย่างเก่า และให้ยกสถานภาพของราชวิทยาลัยปักกิ่ง โดยให้มีราชแพทยาลัยแบบตะวันตกผนวกเข้าไปด้วย พร้อมทั้งตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาในวิชาชีพที่ว่าด้วยโลหกิจ อุตสาหกรรม และการรถไฟ ทั้งหมดนี้ต่อมา รวมกันขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยปักกิ่ง

หัวใจของมหาวิทยาลัยปักกิ่งอยู่ที่หอสมุด โดยเฉพาะก็เมื่อตอนที่หลี ต้าเฉา (Li Dazhao) มาเป็นบรรณารักษ์ ในปี พ.ศ. 2461 โดยเขาได้เคยไปศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองมาจากญี่ปุ่นก่อนแล้ว และมีชื่อเสียงในฐานะนักเขียนและในฐานะบรรณาธิการ

หลีเป็นปัญญาชนจีนคนแรกก็ว่าได้ที่ตื่นเต้นกับการปฏิวัติใหญ่ในรัสเซีย ในขณะที่จีนเองเพิ่งปลดแอกออกจากราชวงศ์เช็งไป แล้วมีความพยายามที่จะสถาปนาพระเจ้าปูยี (Puyi) ขึ้นเถลิงราชสมบัติใหม่ พร้อม ๆ กันนั้นประเทศชาติต่าง ๆ ทางยุโรปและญี่ปุ่นก็ยังรุมกันกระหน่ำย่ำยีจีน หลี ต้าเฉาจึงเสนอให้มองไปทางรัสเซียใหม่อันเป็นความหวังที่สำคัญ เขาให้เหตุผลว่าอังกฤษกับฝรั่งเศสขึ้นถึงที่สุดแล้ว และกำลังล่มสลายลง ในขณะที่เยอรมันกำลังขึ้นไปแทนที่ และก็จะเดินไปสู่ความหายนะเช่นเดียวกัน แต่รัสเซียนั้นเชื่องช้าและอารยธรรมรัสเซียก็เป็นไปด้วยมีวิวัฒนาการอย่างเนิบนาบ แล้วก้าวกระโดดได้ด้วยการปฏิวัติใหญ่ หลีถามว่า ถึงเวลาแล้วหรือยังที่จีนจะก้าวกระโดดเช่นนั้นบ้าง

บทความของหลีตีพิมพ์ในเดือนมิถุนายน 2461 ภายในเวลาหกเดือนต่อแต่นั้นมา เขาก็อาจสามารถตั้งกลุ่มศึกษาเสวนาขึ้นได้กับอาจารย์และนักศึกษาราว ๆ หนึ่งโหล เพื่อหารือกันเนือง ๆ ในเรื่องแนวพัฒนาทางการเมือง ต่อมาภายหลังกลุ่มนี้ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่าสมาคมวิจัยมากซิสต์ โดยมีหลีเป็นผู้นำในการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง *แคปปิตัล* ของมากซ์

พร้อม ๆ กันนี้ เชน ตู้สุย (Chen Duxiu) ก็ได้เป็นเลขาธิการของมหาวิทยาลัย โดยเขาได้เป็นบรรณาธิการ *เยาวชนใหม่* อยู่ด้วย นิตยสารนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่ง ฉบับ 1 พฤษภาคม 2462 นั้น จัดทำเป็นพิเศษว่าด้วยลัทธิมากซ์ มีบทความของหลีเรื่อง 'ทัศนะทางมากซิสต์ของข้าพเจ้า' รวมอยู่ด้วย นับเป็นบทวิเคราะห์การต่อสู้ทางชนชั้นและบรรยายถึงฝ่ายนายทุนที่เอาเปรียบอย่างขูดรีดอย่างไรด้วย ฉบับนี้และบทความนี้แพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง แต่เลขาธิการมหาวิทยาลัยถูกฝ่ายอนุรักษ์นิยมบีบคั้นจนต้องลาออกจากตำแหน่ง

ในปี 2462 นั้นเอง ที่กลุ่มศึกษาเสวนาของหลี ต้าเฉาขยายวงออกไปยังนักศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น แม้คนนอกมหาวิทยาลัยอย่างเมาเซตุงก็เข้ามาสังสรรค์สนทนากับกลุ่มนี้เนือง ๆ อีกคนชื่อ ชูชิวไป๋ (Qu Qiu bai) ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกและสนใจงานวรรณกรรมโบราณของจีน แต่เพราะมารดาเขาต้องฆ่าตัวตายเพราะบิดาติดฝิ่น และญาติข้างบิดารุมกันเล่นงานมารดา เขาจึงสนใจในเรื่องความยุติธรรมของสังคม รวมถึงการกดขี่ทางชนชั้นด้วย คนที่สามชื่อ ซาง กั๋วเต๋า (Zhang Quotao) ซึ่งเป็นลูกเจ้าของที่ดินชาวแคะ หากเคยแอบขนปืนให้ซุนยัดเซนในขบวนการปฏิวัติ ต่อมาเขาเป็นนักปฏิบัติการสังคม ต่อต้านยวนซีไข

แม้เยาวชนคนพวกนี้จะสนใจลัทธิมากซ์และบอลเชวิครัสเซีย แต่ปัญหาก็คือลัทธิดังกล่าวนำเข้ามาใช้ในเมืองจีนได้หรือไม่ แม้มากซ์สรุปว่า

จีนไม่พร้อมที่จะเข้าสู่การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ แต่หลีเห็นว่าเป็นไปได้ หลีให้เหตุผลว่าชนชั้นนายทุนภายในจีนอาจไม่ร้ายแรงพอ แต่มีมหาอำนาจจากภายนอกเข้ามาย่ำยีจนชาวจีนจำต้องลุกขึ้นต่อต้านขบวนการทำลายล้างกรรมกรจีน ซึ่งมีต้นตอที่มาจากทุนนิยมภายนอกประเทศ

หลี ต้าเฉานำความคิดของมากซ์มาแปลใหม่ และสนับสนุนให้นักศึกษาจีนออกไปตามชนบท ไปสำรวจตรวจดูสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนตามถิ่นต่าง ๆ หลีถือว่าเมื่อนักศึกษาเข้าใจถึงความยากไร้ของชาวไร่ชาวนา ก็จะนำเอามนุษยธรรมนิยมกับสังคมนิยมมาเป็นหลัก ด้วยการใช้เหงื่อและเลือดเป็นพลังที่สำคัญ ดังเขาเขียนข้อความว่า

"เมืองจีนของเราเป็นประเทศชาติแบบชนบท กรรมกรส่วนใหญ่คือชาวไร่ชาวนา ถ้าพวกนี้ไม่ได้รับการปลดปล่อย ประเทศชาติก็จักไม่ได้รับอิสรภาพ ความทุกข์ยากของชาวไร่ชาวนาคือความทุกข์ยากของทั้งประเทศชาติ ความโง่เขลาของชาวไร่ชาวนาคือความโง่เขลาของทั้งประเทศชาติ จุดเด่นและจุดด้อยของชาวไร่ชาวนาคือจุดเด่นและจุดด้อยทางการเมืองของเรา ออกไปหาชาวไร่ชาวนาและพัฒนาพวกเขา และช่วยให้เขารู้ว่าเขาควรเรียกร้องต้องการความปลดปล่อย พูดออกไปให้ประจักษ์ถึงความทุกข์ยากของพวกเขา โยนความโง่เขลาของพวกเขาทิ้งไป ให้ประชาราษฎรของเราสามารถวางแผนชีวิตของพวกเขาได้ด้วยตัวของพวกเขาเอง"

หลี ต้าเฉาเขียนอย่างมีพลัง ให้เห็นความสำคัญว่า ปัญญาชนต้องเห็นคุณค่าของแรงงาน และต้องหลีกออกจากความฉ้อฉลทางอำนาจแห่งวิถีชีวิตภายในเมือง โดยขอให้ออกไปทำงานเคียงข้างกับชาวไร่ชาวนา เขาแนะว่าถ้านักศึกษาไปทำงานในหมู่บ้าน จะช่วยแก้ไขระบบการปกครองอย่างมีรัฐธรรมนูญอันผุกร่อนได้อย่างดีที่สุด เพราะนักศึกษาจากในเมืองอาจอธิบายให้ชาวไร่ชาวนาเข้าใจได้ถึงการออกเสียงลงคะแนน ถึงการเรียกร้องต้องการรัฐบาลตามท้องถิ่น ให้เขาเห็นว่าพวกเจ้าที่ดินอันอยู่ในกรุงเอาเปรียบชาวไร่ชาวนาที่เช่าที่ทำกินอย่างไร

มาถึงปี พ.ศ. 2463-2464 เกิดทุพภิกขภัยในมณฑลเหอไป่ และอาณาบริเวณใกล้เคียงในอีกสี่มณฑลติด ๆ กัน เป็นเหตุให้ชาวไร่ชาวนาเดือดร้อนยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ รัฐบาลแก้ปัญหาอะไร ๆ ไม่ทันท่วงที ประชาราษฎรตายกว่าห้าแสนคน จากจำนวนประชากรทั้งห้ามณฑลนั้น 48.8 ล้านคน เชื่อกันว่า 18 ล้านคนถูกกระทบในทางลบจากฝนแล้งและขาดน้ำในสองปีนั้น ชาวไร่ชาวนาต้องรื้อบ้านเรือน เอาไม้ออกขาย หรือเอามาเผาไฟให้ได้รับความอบอุ่น ต่างพากันอพยพแยกย้ายไปยังเมืองต่าง ๆ หลายคนถูกฆ่าและกลายเป็นคนทุพพลภาพเพราะการพลัดที่นาคาที่อยู่ ต้องเอาลูกออกขายเป็นทาสกรรมกรหรือขายให้ไปเป็นโสเภณี อย่างดีก็ได้เป็นเมียน้อยเศรษฐี ทั้งยังเกิดโรคระบาดตามมาอีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าว ถ้อยคำของหลีที่ให้นักศึกษาและปัญญาชนออกไปตามชนบท เพื่อ

พิจารณาสภาพทางสังคมจึงจริงจังยิ่งนัก นักศึกษาออกไปยังเมืองเซี่ยงไฮ้และกวางตุ้งเป็นจำนวนมาก ต่อมาหลายคนสมัครเข้าพรรคคอมมูนิสต์จีน หาไม่ก็มีวิสาสะกับกรรมกร ศึกษาร่วมกันจนเกิดขบวนการการเมืองขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ นักศึกษาคนหนึ่งถึงกับได้ไปเยือนกรุงมอสโคว์ ในปี 2463 แม้เขาจะได้เห็นความยากจนของสหภาพโซเวียต แต่ก็รายงานเป็นภาษาจีนว่าชาวโซเวียตเต็มไปด้วยความหวังในทางแสงสว่างอันเกิดจากการปฏิวัติใหญ่

หลีเองเตือนนักศึกษาจีนว่ารากเหง้าของสังคมนิยมแบบลัทธิมากซ์นั้น ต้องใช้จิตวิทยาอย่างจีน ในสามลักษณะด้วยกันคือ 1) ความรู้คือจีนต้องเข้าใจว่า ลัทธิสังคมนิยมนั้นเหมาะสำหรับนำมาใช้วิพากษ์วิจารณ์ระเบียบแบบแผนทางสังคมของจีนที่เป็นอยู่ในเวลานั้น 2) ความรู้สึกเพื่อให้เกิดอารมณ์ร่วมในระหว่างปัญญาชนว่า จำต้องเปลี่ยนสภาพทางสังคมและการเมืองของจีนในขณะนั้นด้วยระเบียบแบบแผนใหม่ 3) เจตนารมณ์หรืออำนาจทางใจ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกใหม่ที่เป็นไปได้จริง ๆ

อาจกล่าวได้ไหมว่า หลี ต้าเฉา บรรณารักษ์มหาวิทยาลัยปักกิ่ง เป็นผู้จุดชนวนซึ่งนำไปสู่ขบวนการ 4 พฤษภาคม 2462 และนี่เองคือต้นตอที่นำไปสู่การปฏิวัติอย่างอื่น ๆ ที่สั่นสะเทือนเมืองจีนเป็นระลอก ๆ ต่อมา แม้จนบัดนี้แล้ว ก็ยังหาได้ยุติลงไม่

ขบวนการ 4 พ.ค. 2462 เหมือนและต่างกันกับขบวนการ 14 ต.ค. 2516 ของเราอย่างไรหรือไม่ บางทีจะยังไม่มีการวิเคราะห์ จริงอยู่ขบวนการของจีนมีตัวแทนนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา 13 แห่ง (ของเรา 13 คน) ต่อต้านการลงนามในสนธิสัญญาแวซายส์ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งมหาอำนาจ (โดยเฉาะญี่ปุ่น) เอาเปรียบจีนในทุก ๆ ทาง ทั้ง ๆ ที่จีนเข้าข้างฝ่ายที่ได้ชัยชนะ (ของเราก็มีที่มาจากการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น) แม้ขบวนการ 4 พ.ค. 2462 จะขยายไปทั่วประเทศจีน แต่ความดำริริเริ่มมาจากอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งมาถึงบัดนั้นได้กลายเป็นศูนย์กลางทางด้านการเรียน การสอนและการวิจัยอย่างใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอธิการบดีคนแรก ซึ่งเข้ามารับตำแหน่งในปี พ.ศ. 2455 เขาผู้นี้เป็นนักแปลและเป็นผู้รู้ ชื่อ ยัน ฝู (Yan Fu) เมื่อรัฐบาลประกาศตัดงบประมาณด้านการศึกษาลง ยัน ฝูต่อสู้ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้คือ *"ในโลกปัจจุบันอารยะประเทศทั้งหมด ล้วนมีมหาวิทยาลัยเป็นสิบ ๆ จนเป็นร้อย ๆ ถ้าเรารักษาไว้ไม่ได้แม้แต่หนึ่งเดียว ทั้ง ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ก็น่าเศร้ามาก"*

ความสำเร็จของ ยัน ฝู นั้น ดูได้จากชีวิตของบุคคล 3 คน ซึ่งมีบทบาทในขบวนการ 4 พ.ค. แล้วมีชื่อเสียงเกียรติคุณในฐานะนักคิดและในฐานะผู้นำ คนแรกคือ ไค หยวนป่าย (Cai Yuanpei) อธิการบดีของมหาวิทยาลัยที่สืบต่อจากเขา คนที่ 2 คือ เชน ตู้เสียว (Chen Duxiu) เลขาธิการมหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Dean of the Unversity) และ ฮู่ ฉี (Hu Shi) ศาสตราจารย์วิชาปรัชญา

ไค หยวนป่ายเป็นพี่เอื้อย เคยสอบไล่ตามแบบโบราณ ได้เป็นจิ้นสือตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เมื่อเขาอายุได้ 22 ปี และได้เป็นสมาชิกของราชบัณฑิตสภาฮั่นหลินด้วย แต่ในปลายสมัยราชวงศ์เช็ง เขาได้เป็นครูและตั้งโรงเรียนต่อต้านราชวงศ์เช็ง ทั้งยังตั้งสมาคมต่อต้านราชวงศ์เช็งอีกด้วย เขาได้ไปศึกษาต่อยังประเทศเยอรมัน และได้เป็นรัฐมนตรีศึกษาในช่วงระยะเวลาอันสั้น ทั้งในสมัยที่ยวนซีไขและซุนยัดเซ็นเป็นใหญ่ จากนั้น เขากลับไปยุโรปอีก ไปจัดตั้งขบวนการนักศึกษาจีนที่ในต่างประเทศ เมื่อกลับเข้ามาเมืองจีนในปี พ.ศ. 2460 เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ความกล้าหาญทางจริยธรรมของเขา ช่วยให้มหาวิทยาลัยปลอดพ้นจากอิทธิพลของข้าราชการทหารและพลเรือนที่ต้องการควบคุมมหาวิทยาลัย เขาเปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษาแสดงทัศนะได้โดยเสรี เขาถือว่าการศึกษานั้นต้องมีโลกทัศน์อันกว้างขวาง และเขาบอกว่าหน้าที่ของอธิการบดีคือต้องมีใจกว้างต้องรับฟังทัศนะอันหลากหลาย เมื่อเกิดขบวนการ 4 พ.ค. ขึ้นนั้น นักศึกษามหาวิทยาลัยถูกจับ หลังจากนั้นอีกสี่วันเขาก็ลาออกเพื่อเป็นการคัดค้านรัฐบาล แต่แล้วรัฐบาลก็ต้องตั้งให้เขากลับเข้าดำรงตำแหน่งอีกจนได้ และอยู่ในตำแหน่งนี้จนพ.ศ. 2465 เขาแสดงบทบาทในการนำอาจารย์และนักศึกษา เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพทางด้านการแสวงหาภูมิปัญญาอย่างสมศักดิ์ศรี

ไค หยวนป่าย คนนี้แหละ ที่เป็นประธานในการแต่งงานตามประเพณีจีนของเจียงไคเช็คกับซุง เมยหลิง ที่กวางตุ้ง ในเดือนธันวาคม 2470 หลังจากที่บ่าวสาวเข้าพิธีทางฝ่ายคริสต์มาก่อนแล้ว ทั้ง ๆ ที่เวลานั้นเจียงยังมีภรรยาคนแรกอยู่ และบุตรชายก็กำลังเรียนอยู่ที่มอสโคว์ หากเจ้าบ่าวสัญญาว่าจะศึกษาเพื่อเตรียมตนเป็นคริสต์ศาสนิกชน นับเป็นการดำเนินรอยตามซุนยัดเซ็น ซึ่งก็ได้แต่งงานมาแล้วกับพี่สาวของเจ้าสาวคนนี้ ทั้ง ๆ ที่มีภรรยามาก่อนแล้วด้วยเหมือนกัน

เชน ตู้เสียว มีคุณลักษณะและอุปนิสัยต่างไปมากจากพี่เอื้อย เขาเกิด พ.ศ. 2422 ในสกุลขุนนางที่ร่ำรวยและร่ำเรียนมาแบบโบราณ และเขียนโจมตีการเรียนการสอนแบบโบราณว่ามีการโกงกันอย่างไร ทั้งห้องเรียนห้องสอนก็สกปรกเพียงไหน ต่อมา เขาได้ไปเรียนต่อที่ญี่ปุ่นสองปี โดยมีส่วนตั้งสมาคมการเมืองประเภทหัวรุนแรงขึ้นที่นั่นด้วย แต่เขาไม่ยอมร่วมงานกับซุนยัดเซ็น เขาถือว่าซุนเป็นคนติดยึดในเชื้อชาติอย่างแคบ ๆ พร้อม ๆ กันนั้น เขาก็ต่อต้านยวน ซีไข ที่คิดตั้งตัวเป็นใหญ่ ถึงกับจะสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ เขาออกหนังสือพิมพ์ชื่อ *เยาวชนใหม่* ในปี 2458 และอีกสองปีต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัยปักกิ่ง หนังสือพิมพ์ของเขามีอิทธิพลมากในหมู่ปัญญาชน เขาโจมตีอดีต แต่ยังถือจริยธรรมเป็นตัวนำทางการเมือง ให้นักการเมืองใจซื่อมือสะอาด ซึ่งขาดกันมากในเวลานั้น แม้ซุนยัดเซ็นและเจียงไคเช็คก็หากินใกล้ชิดอยู่กับพวกมาเฟียท้องถิ่นต่าง ๆ ก่อกรรมทำเข็ญเอามาก ๆ เพื่อความสำเร็จทางการเมืองของตน ทั้งยังพร้อม

ที่จะขายสิทธิต่าง ๆ ให้ต่างประเทศ เพื่อความอยู่รอดของตนอีกด้วย

เชนโจมตีลัทธิขงจื๊อ ซึ่งเขาถือว่าเป็นตัวกีดขวางอิสรภาพส่วนบุคคล ถ้าปราศจากอิสรภาพส่วนบุคคลเสียแล้ว จะเข้าสู่วิถีชีวิตอย่างใหม่ไม่ได้ เขาเขียนบทนำในปี 2459 ว่า "หลักพื้นฐานคือต้องนำรากฐานทางด้านสังคมและตะวันตกเข้ามา กล่าวคือต้องมีความเชื่อใหม่ในเรื่องความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชน เราต้องรู้อย่างแทงให้ตลอดว่าลัทธิขงจื๊อขัดกับความเชื่ออย่างใหม่ สังคมอย่างใหม่ และรัฐอย่างใหม่" เขาเสนอให้เลิกการเรียนการสอนแบบโบราณ เขาเสนอคำตอบว่าอยู่ที่ประชาธิปไตยกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นคู่วิชาที่สามารถทำลายล้างลัทธิขงจื๊อลงเสียได้

เมื่อเกิดกรณี 4 พ.ค. ขึ้นนั้น เขาถูกจับตัวไปคุมขังไว้สามเดือน ในข้อหาแจกจ่ายใบปลิวปลุกระดมประชาชน ใบปลิวนี้เรียกร้องพวกรัฐมนตรีที่สยบยอมกับญี่ปุ่นให้ลาออกให้หมด และเรียกร้องเสรีภาพในการพูดและในการชุมนุม เมื่อออกจากคุกแล้วเขาย้ายจากปักกิ่งไปอยู่เซี่ยงไฮ้ เพิ่มความสนใจในลัทธิมากซ์และเรียกร้องต้องการความเปลี่ยนแปลงให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ในปี 2463 เขาเป็นคนแรก ๆ ที่เข้าร่วมตั้งพรรคคอมมูนิสต์จีน

ฮู่ ฉี มีอายุน้อยสุดในบรรดาบุคคลทั้งสาม เดิมเขาเป็นเพื่อนสนิทและร่วมงานอย่างสำคัญ ๆ มากับ เชน ตู้เสียว แต่เขาเห็นว่าเชนรุนแรงเกินไป เขาเองมาจากสกุลขุนนาง หากได้รับการศึกษาแบบตะวันตกที่เซี่ยงไฮ้และได้ไปสหรัฐในปี 2453 เมื่อเขาอายุได้ 19 ปี โดยได้รับทุนจากอเมริกัน คือเงินที่รัฐบาลปรับจีนคราวกบฏนักมวยนั้นเอง ที่อเมริกันเอามาทำทุนให้นักเรียนไปเรียนยังประเทศของตน เขาได้ปริญญาตรีจากคอร์แนล และได้ศึกษาต่อกับจอน ดิว และนักปรัชญาอเมริกันอื่น ๆ ที่คอลัมเบีย เมื่อกลับมาเมืองจีนในปี 2460 ไคหยวนป่ายตั้งให้เขาเป็นศาสตราจารย์วิชาปรัชญา แม้เขาจะเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่เสร็จก็ตาม

ฮู่ เสนอให้มีการเขียนภาษาจีนอย่างธรรมดาสามัญ คือให้เลิกเขียนชนิดยึดแบบแผนของนักปราชญ์โบราณ โดยที่ตัวเขากลายเป็นผู้รู้วิชาประวัติวรรณคดีเป็นอย่างดี เขาศึกษานวนิยายอย่างเก่าเพื่อหาความชัดเจนและความยืดหยุ่นทางภาษา งานวิจัยของเขาในเรื่อง *ความฝันในหอแดง* ที่แต่งแต่สมัยสองศตวรรษก่อนหน้านั้น ได้ตีพิมพ์อย่างมีผลกระทบในวงกว้างมาก เพราะนวนิยายเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตทางสังคมที่ผู้เขียน (เจาซูฉิน Cao Xueqin) นำเอามาบรรยายในสมัยพระเจ้ากวางสีเป็นอย่างดี

ฮู่ ฉี มีปัญหาในทางสภาพแห่งความเป็นปัญญาชนของเขา เขาเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตแบบตะวันตก เขาปฏิเสธคำสอนในเรื่องบุรพกรรมที่นำมากำหนดชะตาชีวิตดังที่พวกพระจีนสอนกัน เขาปฏิเสธคริสต์ศาสนา แม้เขาเองจะสนใจคำสอนของพวกมิชชั่นนารีอยู่สมัยหนึ่งก็ตาม เขาเองต้องการจะอนุรักษ์อดีตที่ดีงาม และต้องการรับวัฒนธรรมตะวันตกให้เข้ามาอย่างพอดิบพอดี แต่แล้วเขาก็รู้สึกว่า เขาต้องสูญเสียสิ่งดีงามจากอดีต

ไป ในขณะที่การเข้ามาของอารยธรรมตะวันตกก็เข้ามาอย่างหยาบกระด้าง อย่างดี ๆ เข้ามาไม่ถึงประเทศจีน ข้อเขียนของเขาในปี 2462 เรื่อง *"ศึกษาปัญหาให้มากขึ้น พูดเรื่องลัทธิให้น้อยลง"* นับว่าน่าสนใจ เขาว่า

"เราไม่ศึกษาถึงความเป็นอยู่ของกุลีที่ลากรถ แต่ไปศึกษาเรื่องสังคมนิยม เราไม่ศึกษาถึงวิธีที่ผู้หญิงควรจะได้รับการปลดปล่อย หรือหาทางทำให้ชีวิตครอบครัวถูกต้อง แต่เราไปพูดเรื่องการใช้ความรักอย่างเสรีและการมีภรรยาร่วมกัน เราไม่ศึกษากลุ่มทหารและนักการเมืองที่ฉ้อฉลว่าจะทำลายพวกนี้ลงได้อย่างไร ทำอย่างไรจึงจะทำลายพวกแม่ทัพที่กุมกำลังไว้ทางเหนือและทางใต้ แต่เรากลับมาพูดถึงอนาธิปไตย ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือว่า เราพอใจในตัวเราเอง เรานิยมชมชอบในตัวเรา เพราะเราพูดถึง "ทางออก" อันเป็นพื้นฐาน พูดอย่างไม่เกรงใจก็คือ เราพูดกันอย่างเพ้อฝัน"

ฮู่ ฉี ยังคงสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งแม้จนหลัง 4 พ.ค. แล้ว แต่เขามีแนวโน้มไปในทางอนุรักษ์ยิ่งขึ้น เขาพยายามหาทางออกให้กับฝ่ายก้าวหน้ากับฝ่ายล้าหลัง ที่แย่งชิงประชาชนกันในการแสวงหาทัศนะใหม่สำหรับประเทศจีน

ฮู่ ฉี เป็นล่ามให้ มากาเรต แซงเก้อ สตรีหัวก้าวหน้าจากสหรัฐ ที่ไปเยือนประเทศจีนในปี 2465 เบอทรัน รัสเซล ก็ไปประเทศจีนในปีถัดไป จอน ดิว ไปสอนที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2462-63 ไอน์สไตน์ไปเมืองจีนก่อนไปญี่ปุ่นในปี 2465 และรพินทรนาถ ฐากูร ก็ได้แวะไปเช่นกันในปี 2466 รวมถึงเฮนริก อิบเสน นักแต่งละครจากนอร์เวย์ด้วย ทั้งหมดนี้ดูจะมีอิทธิพลกับจีน และมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ยิ่งกว่าจีนจะมีอิทธิพลกับคนเหล่านี้ ส่วนไทยจะมีใครไปสู่มหาวิทยาลัยนั้นในช่วงแรก ๆ นั้นหรือไม่ ไม่ทราบได้

ข้อมูลบางอย่างที่นำมาเสนอนี้ น่าจะนำมาเปรียบเทียบกับความเป็นมาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองอย่างไร หรือไม่ก็สุดแท้แต่ โดยที่ผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์ และอธิการบดี ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มีส่วนคล้ายและต่างกันกับอะไร ๆ ที่ในมหาวิทยาลัยปักกิ่งอย่างไรหรือไม่ ที่สุดจนการสอนเรื่อง *แคปปิตัลลิสม์* ของสุภา ศิริมานนท์นั้น ก็น่าจะควรแก่การสำเหนียกด้วยบ้างเหมือนกัน โดยที่ทั้งหมดนี้ ยังมีอะไรเป็นบทเรียนได้ในปัจจุบันของไทยหรือไม่ ก็ขอให้ใคร่ครวญกันเอาเอง